

KAZALO

Predgovor	5
Uvod	13

PRVI DEL

SPREMENLJIVKE IN KLJUČNA VPRAŠANJA

I. OPREDELITEV AKTERJEV	19
Prevlada političnega	19
Odnos moči in systemske omejitve	20
Pomen notranjih struktur	23
Bolj kompleksna mednarodna skupnost	26
Prikaz: Medsebojna odvisnost in množica akterjev: primer krize zaradi zadolženosti	29
Primer transnacionalnih podjetij	31
Prikaz: Sezname elektronskih naslovov na medmrežju: prenašalec transnacionalnega širjenja solidarnosti	33
II. DEFINICIJA MOČI	35
Problematična enota	35
Prikaz: Geopolitika	37
Številne hierarhije?	38
Prikaz: Ranljiva moč nafte	39
Prikaz: Ali so mednarodne institucije "močne"?	41
III. DOLOČANJE CILJEV	43
Nacionalni interes	43
Igre zaporednih udarcev	45
Prikaz: Zapornikova dilema	47
Prikaz: Pogajanja in Evropska centralna banka	48
Prikaz: Nacionalni interes in človekova varnost	48

DRUGI DEL
SREDSTVA IN TEHNIKE

IV DIPLOMACIJA	53
Uradne misije	54
Prikaz: Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih	58
Postopki odločanja	59
Prikaz: Vzpon raznovrstne diplomacije	60
Prikaz: Javno mnenje in zunanja politika	67
Podtalno delovanje	69
Delovanje obveščevalnih služb	69
Prikaz: Privatizacija obveščevalne dejavnosti in najemniška vojska	73
Vloga propagande	75
Prisilna diplomacija	78
V UPORABA SILE	79
Gospodarsko orožje	79
Gospodarstvo kot vir moči	79
Gospodarsko orožje kot sredstvo moči	80
Obrazi vojaške moči	85
Strategije prisiljevanja	85
Prikaz: Nauki Napoleonove epopeje po Clausewitzu	87
Strategije odvrčanja	89
Prikaz: Tri vrste odvrčanja po Hermanu Kahnu (1960)	90
Prikaz: Odvrčanje in racionalnost	92
Prikaz: Upadanje ali preoblikovanje vojne?	94
VI PRAVNI VIRI	95
Moč pravil	96
Med urejanjem in utemeljevanjem	96
Spremenljiva normativnost	98
Dvojnost uporabe	100
Dejavnik legitimacije	100
Sredstvo za mobilizacijo	102
Prikaz: Krepitev "pravnega realizma"	103
Zaključek	105
Seznam temeljne literature	107
Stvarno kazalo	115
Imensko kazalo	119

PREDGOVOR: SOCIOLOGIJA MEDNARODNIH ODNOSOV V SLOVENSKEM, FRANCOSKEM IN GLOBALNEM PROSTORU ZNANOSTI O MEDNARODNIH ODNOSIH

Predgovor k slovenskemu prevodu druge izdaje knjige Sociologija mednarodnih odnosov avtorja Guillaumea Devina je pripravljen z namenom umestiti njegovo delo v znanost o mednarodnih odnosih v francoskem in globalnem prostoru ter predstaviti vsebinski prispevek monografije k tej znanosti v teoretskem in empiričnem pogledu. Predgovor izpostavlja tudi pomen prevoda za slovensko znanost o mednarodnih odnosih.

Mednarodni odnosi kot znanost so mlada družboslovna veda. V osnovi se je ta veda v sodobnem času v mednarodnem prostoru razvijala v dveh tradicijah, tj. ameriško-britanski (anglosaški) in francoski (kontinentalni). Na prvih dveh območjih se je razvila precej samostojno iz politologije oziroma v Veliki Britaniji iz (diplomatske) zgodovine, v Franciji pa so mednarodni odnosi kot znanost (v 18. in 19. stoletju) nastajali v tesni povezavi z zgodovino in (kot predvsem v Nemčiji) pravom. V tem predgovoru obravnavamo francoski prostor kot nacionalni prostor Republike Francije in zapostavljamo dela francosko govorečih avtorjev v Belgiji, Švici, Kanadi in nekdanjih kolonialnih območjih Francije. Razlike med teoretsko usmeritvijo nacionalnega in omenjenih drugih območij predstavlja Friedrichs (2001). Francoski avtorji so bili prepričani, da je tradicionalno priznано francosko znanje zgodovine diplomacije in mednarodnega prava zadostno za oblikovanje teorije mednarodnih odnosov. Te vire oblikovanja mednarodnih odnosov v Franciji Friedrichs (2001: 119, 121) imenuje prva generacija francoske akademske misli o mednarodnih odnosih ali ateoretsko (empirično, deskriptivno) raziskovanje.

Zato francoska tradicija te znanosti temelji predvsem na raziskovanju dogodkov, procesov in pravil, ki jih akterji ustvarjajo s svojim delovanjem. Vendar so francoski avtorji, ki jih lahko uvrstimo v to starejšo tradicijo – predvsem tisti, ki so proučevali diplomatsko zgodovino –, že takrat v izhodišče proučevanja mednarodnega fenomena vnašali elemente sociologije. Izpostavimo lahko François Braudela pri obravnavi t. i. *longue durée* razvoja civilizacij sredozemskega območja skozi kombinacijo elementov politične, ekonomske in sociološke analize (npr. Braudel 1990, 1993). Podobno bi lahko t. i. zgodovinsko sociologijo kot predhodno tradicijo za oblikovanje teorije mednarodnih odnosov v Franciji našli v delih

Jeana Baptista Durosella (1953/1985, 2004) ali Pierra Renouvina (1954/1994). Poleg zgodovinske sociologije kot starejšo tradicijo francoskega proučevanja mednarodnih odnosov (v 18. in 19. stoletju) Giesen (1995) izpostavlja še pozitivizem in enciklopedizem.

Šele v 60. letih 20. stoletja so se mednarodni odnosi v Franciji začeli formalno razvijati kot poddisciplina politologije in zato je do takrat malo francoskih akademikov izhajalo iz slednje kot vodila za študij mednarodnih odnosov. V omenjenem obdobju pa je sociološki pristop k teoriji mednarodnih odnosov postal prevladujoč (Friedrichs 2001: 121). Tak pristop mednarodne pojave obravnava kot družbeno pogojene. Kot opredeli Devin v Uvodu te knjige (str. 13–14), »je /njegov/ cilj poudariti stalnice in prekinitve v načinih delovanja, omejitvah in dinamikah, ki jih akterji po eni strani sooblikujejo, po drugi strani pa so v njih tudi bolj ali manj neprostovoljno ujeti.« Ta vidik zajema 'sociologija mednarodnih odnosov', katere značilnost je povezovanje analize mednarodnih pojavov s spoznanji obče sociologije; Friedrichs (2001) jo imenuje druga generacija v francoski znanosti o mednarodnih odnosih. Njen utemeljitelj – tako izpostavlja tudi avtor te monografije – je Raymond Aron (1961) s svojim temeljnim delom *Paix et guerre entre les nations* (Mir in vojna med nacijami), njegov najbližji naslednik pa Marcel Merle (1974). S sociologijo se je v teoretskih pristopih k mednarodnim odnosom zelo zaprt francoski akademski prostor opredelil glede na anglosaškega z lastno dodano vrednostjo. Od 60. let 20. stoletja je sociologija mednarodnih odnosov postala francoska tradicija znanosti o mednarodnih odnosih *par excellence*.

Zaradi omenjene zaprtosti akademskega francosko govorečega, še bolj pa francoskega nacionalnega območja je večina teh avtorjev izven Francije nepoznana, kar ne velja zgolj za Arona – revizorja klasičnega realizma, ki ga je v Združenih državah Amerike (ZDA) promoviral njegov naslednik Stanley Hoffman (Friedrichs 2001: 118). Sociologijo mednarodnih odnosov tudi v sodobni literaturi te znanosti razvijajo francoski avtorji; naj izpostavimo nekatere najbolj odmevne: Bertrand Badie (Badie in Smouts 1992), Marie-Claude Smouts (1999), Ariel Colonomos (2002), Frédéric Charillon (Colonomos in Charillon 1995), Didier Bigo in tudi avtor prevedene monografije Guillaume Devin (2002). Izmed teh je Badie najbolj vpet v globalni prostor znanstvene literature o mednarodnih odnosih; ocenjujejo ga kot vplivnega francoskega predstavnika reflektivističnih pristopov k teoriji mednarodnih odnosov (Leander v Friedrichs 2001: 118).¹

V začetni – Aronovi – konceptualizaciji sociologije mednarodnih odnosov so bile osnovne enote proučevanja države in središče znanstvenega zanimanja

1 Leander, Anna (1997) Bertrand Badie: Cultural Diversity Changing International Relations. V Iver B. Neumann in Ole Wæver (ur.) *The Future of International Relations: Masters in the Making*, 145–69, London: Routledge.

dinamika med njimi, opazovana na ravni analize mednarodnega sistema. Ker je Aron mednarodno skupnost proučeval na sistemski ravni, je njegova sociološka konceptualizacija precej bližje Durkheimovemu funkcionalizmu kot na primer Webrovi perspektivi konstrukcije družbene realnosti prek subjektivnih pojmovanj. Merle (1974) je tako izhodišče precej razširil in opredelil vseobsegajoče pojmovanje mednarodne skupnosti kot predmeta proučevanja, ki obravnava vse vrste tokov, segajoče čez meje držav, tako akterje kot dejavnike, ki so pri delovanju med prvimi pomembni. Predstavljena dihotomija izvoda družbenega obstoja in posledično sprememb na strani akterjev ali strukture, ki se skozi Marxov dialektični pristop komplementarno nadgrajuje v ontologijo konstrukcije družbene realnosti (npr. Berger in Luckmann 1967), je v zadnjih dvajsetih letih postala vir vse vplivnejše teorije mednarodnih odnosov, tj. družbenega konstruktivizma. V tem kontekstu znanost o mednarodnih odnosih vse bolj črpa teoretska orodja ne le od sociologije same, temveč tudi od poddisciplin sociologije, na primer politične sociologije, kjer francoski avtorji nadaljujejo tradicijo sociološkega pristopa k proučevanju mednarodnega fenomena. Tako na primer nedavno ustanovljeno znanstveno revijo *International Political Sociology* (Mednarodna politična sociologija), ki pod okriljem International Studies Association izhaja od leta 2007, soureja Didier Bigo. Tudi slovenskemu znanstvenemu prostoru najbližja mednarodna revija s področja znanosti o mednarodnih odnosih *Journal of International Relations and Development* (JIRD), ki jo izdaja Center za proučevanje mednarodnih odnosov na Univerzi v Ljubljani, Fakulteti za družbene vede (FDV), sledi omenjenemu trendu »'sociologizacije' mednarodnih odnosov« (Benko 2000). Novi uredniški odbor iz leta 2008, oziroma glavni urednik Patrick Thaddeus Jackson, je predstavnik relacijske sociologije v okviru znanosti o mednarodnih odnosih.

Takšno – širše, sociološko – pojmovanje mednarodne skupnosti je zajeto tudi v pričujočem delu Devina. Slednji izpostavlja ne le okolje (materialno in idejno strukturo), v katerem obstajajo in delujejo države, ampak:

- se osredotoči tudi na druge akterje v mednarodni skupnosti, tj. mednarodne vladne organizacije, mednarodne nevladne organizacije, transnacionalna podjetja, t. i. druge subjekte in tudi posameznika,
- predvsem skuša izpostaviti razumevanje delovanja akterjev v mednarodnem okolju; možnosti za delovanje, kaj ga omogoča in kaj zamejuje, ter
- izpostavlja učinke delovanja akterjev na strukturo (spreminjanje strukture – to še posebej izpostavi kot svojo zaključno ugotovitev).

Enako kot Devin (razširjeno Merlovo pojmovanje) je mednarodno skupnost kot predmet obravnave opredelil utemeljitelj slovenske znanosti o mednarodnih odnosih, zaslužni redni profesor dr. Vladimir Benko. Slednji je namreč v številnih monografijah (že v Mednarodnih odnosih leta 1977) sledil ravno francoski sociološki tradiciji in s tem izjemno prispeval k pestrosti in interdisciplinarnosti mednarodnih odnosov v slovenskem znanstvenem prostoru. Znanost o mednarodnih

odnosih se je v Sloveniji namreč razvijala skladno z nemško tradicijo, torej iz (mednarodnega) prava, v slovenskem prostoru pa po koncu hladne vojne prevladuje predvsem ameriški politološki teoretski vpliv. Benkova Sociologija mednarodnih odnosov je aktualno znanstveno delo, ki ne samo povzema, temveč tudi nadgrajuje pojasnjevanje in razumevanje mednarodnega fenomena s sociološkega vidika. Benko v tem delu mednarodno skupnost definira kot »specifično obliko družbene organizacije, ki ima svoj poseben obstoj in svojo posebno dinamiko, in konsekvantno temu je ta mednarodna skupnost nadrejena državam, drugim subjektom, ki v njej obstajajo in delujejo« (Benko 2000: 127). V svojih delih je Benko bolj sistematičen in učbeniški kot avtor v tej monografiji; Devin definicije mednarodne skupnosti, ki jo v dobesednem prevodu imenuje 'mednarodno prizorišče, mednarodna scena', ne opredeli. Se pa ukvarja s pojmovanjem mednarodnega sistema (str. 17–18) in kompleksne soodvisnosti kot značilnosti le-tega (str. 26–34). Prav tako Devin ne identificira t. i. elementov strukture mednarodne skupnosti (subjekti, dejavniki, procesi in odnosi ter mednarodne norme po Benku), ampak jih neposredno vključuje v analizo prek drugačne ločnice, in sicer a) definicije spremenljivk in ključnih vprašanj (strukture) v Prvem delu ter b) opredelitve instrumentov in tehnik (delovanja) v Drugem delu.

Devin v Prvem delu monografije predstavi dejavnike, ki vplivajo na možnosti delovanja akterjev. Politološko analizo možnosti delovanja države prikaže s konceptoma moči in nacionalnega interesa. Opredeli notranje in zunanje strukture, pomembne za vire (relacijske, strukturne, normativne) moči, in pojasnjuje tezo, da (po koncu hladne vojne) ne obstaja (več) en vir moči, ki bi zadostoval zagotavljanju *raison d'État*. Ob tej analizi uporabi dve odlični metodi prikazovanja ugotovitev; na eni strani empirični primer iz prakse (naftno krizo v 70. letih – str. 39–40), na drugi pa razmišljanje utemeljuje skozi teoretsko perspektivo realizem vs. liberalizem. V okviru slednjega izpostavlja tudi aktualnejše teoretske usmeritve reflektivističnih francoskih avtorjev Badija in Laïdija. Devin prikaže tudi različne načine oblikovanja zunanjepolitičnih ciljev države, na primer racionalno obnašanje posameznika ali strateško delovanje, ki vključuje predvidevanje nasprotnikovega obnašanja, kar posebej nadgradi v Drugem delu monografije. Obnašanje posameznika v procesu odločanja ilustrira v klasičnem primeru t. i. zapornikove dileme (str. 47). Vsebinski *fil rouge* v Prvem delu je predstavitev heterogenosti, univerzalnosti in institucionaliziranosti sodobne mednarodne skupnosti predvsem z vidika mednarodnega sistema ter možnosti in omejitev delovanja države v razmerah nastajajoče kompleksne soodvisnosti.

V Drugem delu Devin razširi izhodišča, predstavljena v predhodnem besedilu. Delovanje držav kontekstualizira z delovanjem drugih akterjev v mednarodni skupnosti. Čeprav ni tako sistematičen kot prej omenjeni Benko, pa je krepost njegovega dela predvsem plastična ilustracija teorije s primeri iz prakse in aktualnost; v drugi izdaji (dopolnjeni iz leta 2002) namreč zajema najnovejše akterje v mednarodni skupnosti, tj. poleg sodobnih vzvodov vpliva transnacionalnih podjetij in

mednarodnih nevladnih organizacij, tudi nekonvencionalne oborožene skupine, uporniška gibanja, zasebna varnostna podjetja in tudi posameznika. Bralec je najbolj podrobno seznanjen s sredstvi, s katerimi države izvajajo svojo zunanjo politiko (od diplomatskih, ekonomskih sredstev in propagande do vojaških sredstev), in s pravili, ki se jih morajo države pri tem držati v okviru omejitev uporabe sile in drugih obstoječih in razvijajočih se pravnih norm. Tukaj avtor zelo dobro predstavi mednarodno skupnost kot živo entiteto, ki jo konstruirajo njeni subjekti, hkrati pa konstrukti (na primer ustvarjene institucije in pravila) na te iste subjekte vplivajo z omogočanjem in zamejevanjem delovanja. Tudi v tem pogledu je Devinova odlika aktualnost izpostavljenih mednarodnih fenomenov, saj pri možnostih/zamejitvah delovanja akterjev upošteva vpliv sodobne informacijske tehnologije, pomen ekonomsko-obveščevalne dejavnosti ter spremenjene razmere vojaškega delovanja po koncu hladne vojne in po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001. Najnovejši primer, ki ga besedilo obravnava, je vključen ravno v okvir razvoja pravnih norm, in sicer prikaz novih pravnih praks v notranjem kazenskem pravu z učinkom v mednarodnih odnosih (str. 104).

Bistvena značilnost pristopa k analizi, ki ga uporablja Devin, je v tem, da si prizadeva vzpostaviti dovolj širok analitični okvir, ki omogoča dolgoročno opazovanje in zaznavanje tako kontinuitete kot sprememb v načinih delovanja v mednarodnem okolju. Hkrati je ta okvir tudi dovolj natančen, da opredeljuje posebnosti posameznih zgodovinskih pojavov in trendov v primerjavi z današnjim časom. Tako avtor z različnimi prikazi in analizami nenehno povezuje empirični in teoretični vidik, zgodovino in sedanjost, kontinuiteto in (globalne) spremembe ter odpira obzorja za plodno raziskovanje mednarodne skupnosti. Prispevek teoretskega pristopa, predstavljenega v monografiji, je utemeljen na osnovi uporabe orodij epistemoloških in ontoloških predpostavk razumevanja mednarodnih odnosov, predvsem pristopa družbenega konstruktivizma, ki znanost o mednarodnih odnosih prežema z bolj odzivnim metodološkim aparatom na sodobne procese in odnose v mednarodni skupnosti (vplive globalizacije, regionalizacije, lokalizacije ipd.). Bistveni prispevek takega pristopa proučevanja je možnost spremljanja procesne dinamike pojavov, kar v mednarodnih odnosih tradicionalno ni močna komponenta proučevanja.

V delu pogrešamo bolj nazorno izpostavljenost ravni analize. V kompleksnosti mednarodnih pojavov, v katerih sodelujejo tako posamezniki kot univerzalne mednarodne organizacije, kapitalski in finančni tokovi, globalna civilna družbena gibanja, gverile ali pa državne birokracije, je nujno obvladati analitične ravni takšne mnogovrstnosti. Devin na več mestih predstavi razlikovanje zgolj med makro ravno (sistemom) in mikro ravno (raven enot obstoja), bolj natančne opredelitve pa ne ponudi, čeprav jo v svoji analizi uporablja (predvsem pri analizi delovanja države, ki je ne obravnava kot enotnega akterja, ampak jo konceptualizira tako na ravni posameznika odločevalca, skupine odločevalcev, birokratske organizacije, družbe, kulture in enote v mednarodnem pravu). Raven analize oziroma

ontološko predpostavko o tem, kaj je vzvod sprememb v mednarodni skupnosti (ali delovanje akterjev ali delovanje sistema), Devin izpostavi kot sklepno dilemo (svoje) S/sociologije mednarodnih odnosov (str. 105).

Pričujoče delo kot slovenski prevod specifično francoske tradicije v znanosti o mednarodnih odnosih je pomembno z vidika nadaljevanja dela Vladimirja Benka ter hkrati omogočanja pestrosti in interdisciplinarnosti znotraj te znanosti tudi v majhnem prostoru, kot je slovenski. Gre za prvi tovrstni prevod v slovenski jezik. Prevod je poleg osnovnih oblikovnih pravil znanstvenega pisanja skušal nasloviti predvsem vsebinski vidik, ki se izpostavi ob različnih tradicijah razvoja znanosti v drugačnem nacionalnem ali širše (zgodovinskem, ideološkem) obsegu. V prevodu sva avtorici izhajali iz terminologije, kot jo je osnoval Benko (1977/1987, 2000), posebej pa sva opozorili na posebnosti prevajanja strokovnih izrazov s področja znanosti o mednarodnih odnosih, ki izhajajo iz dveh virov: a) bodisi iz jezikovnih posebnosti francoščine ali slovenščine in b) bodisi iz različne konceptualizacije terminov, kot se je razvijala zaradi zgodovinskih posebnosti konstituiranja nacionalnega, narodnega, državnega in mednarodnega elementa v zahodnoevropski tradiciji nacionalnih držav na eni (v Franciji) in v srednje- in vzhodnoevropski tradiciji večnacionalnih imperijev ter uveljavljanja pravice do samoodločbe narodov na drugi strani (v Sloveniji). Zaradi teh posebnosti je prevod nastajal v tesnem sodelovanju s sodelavci Katedre za mednarodne odnose na FDV, še posebej z doc. dr. Milanom Brglezom in red. prof. dr. Bojkom Bučarjem, za kar se avtorici prevoda kolegom zahvaljujema. Posebej velja opozoriti na tehnični zapis znanstvenih terminov znotraj enojnih narekovajev, kot je standardizirano za znanstvena besedila. Ob tem je smiselno dodati, da prevajalki uporablja še dva tipa narekovajev, in sicer dvojni narekovaj za citirane povedi in dvojni narekovaj zgoraj za izraze, ki jih v izvirniku avtor uporablja v metaforičnem pomenu. Opombe služijo pojasnjevanju prevoda ali strokovni dopolnitvi znanstvenih izrazov ali podatkov, kadar so slednji po mnenju avtoric prevoda v originalnem besedilu naslovljeni presplošno za njihovo razumevanje v slovenskem prostoru. Vse opombe v pričujočem delu so torej delo prevajalk; avtorstvo dveh opomb, ki sta prisotni že v izvirnem besedilu, je posebej označeno. Opombe so pripravljene z namenom pojasnjevanja in omogočanja nadaljnega študija predvsem v primeru navajanja primarnih virov, tj. dokumentov, sprejetih v okviru ali v namen delovanja državnih organov (npr. ustava, strokovno poročilo parlamentarnega odbora), odločitev organov mednarodnih vladnih organizacij, razsodb ali svetovalnih mnenj mednarodnih sodišč, mednarodnih listin in mednarodnih pogodb.

Prevod Devinove Sociologije mednarodnih odnosov je namenjen predvsem študentom mednarodnih odnosov, širše pa tudi politologije in sociologije. Na številnih odsekih je vsebina knjige zaradi aktualnosti in bogastva podatkov, ki ju ponuja, uporabna tudi v okviru študija evropskih študij, obramboslovja in mednarodne politične ekonomije. Delo je zaradi svoje jedrnatosti in nezapletenega, razumljivega izrazja dostopno in uporabno ne samo za študente, ampak tudi za

slovenske praktilike v zunanji politiki, diplomaciji ali celo v (transnacionalnih) podjetjih in (mednarodnih) nevladnih organizacijah. Ob dnevnem soočanju z množino izbir in zamejitev v procesu analize, načrtovanja (zunanje) politike in odločanja lahko knjiga tem akterjem ponudi zadovoljiv kontekst razumevanja sodobne mednarodne skupnosti in dinamike političnih, ekonomskih, pravnih, razvojnih, kulturnih odnosov ter procesov in družbenih sprememb v njej.

Ana Bojinović

V Celju, 17. aprila 2008

Viri:

- Aron, Raymond (1961/1984) *Paix et guerre entre les nations*, 8. izdaja, Paris: Calmann-Levy.
- Badie, Bertrand in Marie-Claude Smouts (1992) *Le retournement du monde. Sociologie de la scène internationale*, Paris: Presses de Sciences Po, Dalloz.
- Benko, Vladimir (1977/1987) *Mednarodni odnosi*, 2. izdaja, Maribor: Založba Obzorja.
- Benko, Vladimir (2000) *Sociologija mednarodnih odnosov*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Berger, Peter L. in Thomas Luckmann (1967) *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*, New York: Doubleday.
- Braudel, Fernand (1990) *La Méditerranée et le monde Méditerranéen à l'époque de Philippe II*, Deuxieme partie, Destins collectifs et mouvements d'ensemble, Paris: Armand Colin.
- Braudel, Fernand (1993) *Grammaire des civilisations*. Paris: Flammarion.
- Colonos, Ariel in Frédéric Charillon (1995) *Sociologie des réseaux transnationaux, communautés, entreprises et individus lien social et système international*, Paris: L'Harmattan.
- Colonos, Ariel (2002) 'La sociologie des relations internationales à la recherche d'une morale', *International Review of Sociology* 12(3): 507–20.
- Devin, Guillaume (2002) *Sociologie des relations internationales*, Paris: La Découverte.
- Duroselle, Jean-Baptiste (1953/1985) *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours*, 9. izdaja, Paris: Dalloz.
- Duroselle, Jean-Baptiste (2004) *Histoire des relations internationales, de 1945 à nos jours*, 1. del, 14. izdaja, Paris: Armand Colin.
- Friedrichs, Jörg (2001) 'International Relations Theory in France', *Journal of International Relations and Development* 4(2): 118–37.
- Giesen, Klaus-Gerd (1995) 'French Cancan zwischen Positivismus, Enzyklopädismus und Historismus: Zur Struktur und Geschichte der vorherrschenden französischsprachigen Ansatzforschung', *Zeitschrift für Internationale Beziehungen* 2(1): 141–70.
- Merle, Marcel (1974/1988) *Sociologie des relations internationales*, 4. izdaja, Paris: Dalloz.
- Renouvin, Pierre (1954/1994) *Histoire des relations internationales*, 4. izdaja, Paris: Hachette.
- Smouts, Marie-Claude (ur.) (1999) *Les Nouvelles relations internationales*, Paris: Presses de Sciences Po.

UVOD

Disciplina mednarodnih odnosov je mlada akademska stroka.² V Veliki Britaniji in Združenih državah se je po prvi svetovni vojni razvijala kot samostojna veda (Smith 1985),³ v Franciji pa je dolgo ostala v domeni zgodovinarjev in pravnikov. Čeprav v mnogo pogledih odlična, je francoska tradicija pogosto raje raziskovala dogodke in pravila kot pa odločilne determinante⁴ in vzorce, ki vplivajo na obnašanje akterjev v mednarodnem okolju. Po mnenju Renouvina in Durosella (1991) je spraševanje o vlogi 'temeljnih silnic' prineslo nekaj bleščečih dosežkov (Aron 1962), ki pa so bili navsezadnje preveč redki, da bi sociologija mednarodnih odnosov postala dobra priznana v širšem okviru mednarodnih študij. Hipoteza, po kateri je treba mednarodne pojave obravnavati kot družbene danosti, v teh prispevkih ni bila dovolj jasno izražena. Ali pa se morda zdi preveč banalna, da bi si jo vtisnili v spomin? Kakorkoli že, omenjena hipoteza implicira prav posebno obravnavo mednarodne stvarnosti in ostaja ključnega pomena, če hočemo sistematizirati in razumeti logiko delovanja mednarodne skupnosti ter hkrati bolje opredeliti posebnosti modernega sveta (Merle 1988; Badie in Smouts 1999). Poleg izgradnje dovolj obsežnega analitičnega okvira je tako naš cilj poudariti stalnice in prekinitve v načinih delovanja, omejitvah in dinamikah, ki

-
- 2 Izraz 'mednarodni odnosi' označuje empirično realnost – odnose med subjekti v mednarodni skupnosti ter tudi znanost, ki te odnose proučuje. V tujih jezikih se ti pojmovanji po navadi ločita z uporabo velike začetnice pri prvi ali obeh besedah, kadar gre za drugi pomen, tj. mednarodne odnose kot znanost (npr. fra. *Relations internationales*, ang. *International Relations*, nem. *Internationale Beziehungen*, ita. *Relazioni internazionali*, špa. *Relaciones Internacionales*). Ruski jezik podobno kot slovenski te ločnice ne pozna in loči med mednarodnimi odnosi (Международные отношения) ter znanostjo, ki slednje proučuje (Теория международных отношений).
 - 3 V oklepajih navedeni viri se nanašajo na bibliografijo na koncu knjige (opomba v izvirniku).
 - 4 V izvirniku je uporabljen izraz *déterminants* (str. 3). Ta izraz je specifičen za Aronovo terminologijo. Determinanta naj bi nakazovala trajnejšo spremenljivko v zunanje-političnem okolju države, ki se spreminja počasi oziroma vzbuja videz stalnosti in stabilnosti, dejavniki (*facteurs*) pa naj bi se spreminjali hitreje. Za razpravo o pomenu razlikovanja med pojmom determinanta in dejavnika/faktor glej Vladimir Benko (1997) *Znanost o mednarodnih odnosih*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 229–33.

jih akterji po eni strani sooblikujejo, po drugi strani pa so v njih tudi bolj ali manj neprostovoljno ujeti. Ta vidik torej odpiramo z izrazom 'sociologija mednarodnih odnosov', dasiravno bi ga morda kje drugje lahko našli pod naslovom '*World Politics*' ali '*International Politics*'. Vendar pa je jasno, da se sklicevanje na sociologijo ne more zadovoljiti zgolj s panoramo sodobnega sveta. Vključuje tudi natančno obravnavo mednarodnih danosti kot družbenih danosti tako na mikro ravni akterjev kot na makro ravni struktur, ki jih slednji sestavljajo. Nedvomno je prav povezovanje analize mednarodnih dejstev s spoznanji obče sociologije ena od posebnosti francoske politične vede o mednarodnih odnosih (Ramel 2006).

Ne moremo torej govoriti niti o zgodovini dogodkov niti o nepovezanih interpretacijah zgodovinskega opazovanja, ampak o poskusu, da bi pahljačo t. i. 'mednarodnih' pojavov razporedili v nekaj temeljnih rubrik. Tri usmeritve so vplivale na ta postopek, vendar jih nismo teoretizirali. Po eni strani gre za široko pojmovanje mednarodnih odnosov kot vseh oblik odnosov med člani ločenih družb, najsi bodo državne ali ne (Holsti 1992). Po drugi strani gre za usmerjanje pozornosti bolj na dejstva kot na dogodke in bolj na zbrane podatke kot na veliko zgodbo. In končno gre za razmislek o razvoju opazovanih pojavov in o kategorijah, ki te pojave definirajo.

Glede na obseg raziskave, delitve med nacionalnim in mednarodnim in povezave med mikro ter makro ravno analize, celota zahteva številne kompetence, ki daleč presegajo zmogljivosti enega samega raziskovalca. Zato bomo, upoštevaje načela, na katerih temelji pričujoča zbirka, v tej knjigi predstavili *oporne točke* za razmišljanje o mednarodnih pojavih. Če hočemo ta pristop poglobiti, ni nujno potrebno kopičiti novih teorij. Prepričani smo, da je za obravnavo, ki jo predlaga 'sociologija mednarodnih odnosov', potreben predvsem razvoj empiričnih študij.